

บทคัดย่อ

โครงการศึกษารูปแบบการลดต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน : กรณีศึกษาพืชเศรษฐกิจ 3 ชนิด (ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง) ตำบลหูก้าน อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชุมชนที่วิถีชีวิตผูกพันอาชีพเกษตรกรรม ต่อมาได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้าจากหน่วยงานสนับสนุน ชาวบ้านได้หันมาปลูกพืชในเชิงพาณิชย์ที่สามารถสร้างรายได้ เป็นจำนวนมาก และมีการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงทำให้รูปแบบการทำการเกษตรกรรมของชุมชนเปลี่ยนไป มีความต้องการ และความจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น ใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น และต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากภายนอกเข้าไปใช้ภายในชุมชน ทำให้ต้องลงทุนในการผลิตสูงขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาในปัจจุบันภายใต้รูปแบบการผลิตที่ต้องพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอกเป็นหลักทำให้เกิดปัญหาในด้านต้นทุนการผลิตที่ การทำนาต่อไร่ทั้งกระบวนการผลิตในรอบ 1 ปี โดยเฉลี่ยทั้งสิ้นจำนวน 3,000-5,000 บาท การทำไร่อ้อยเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 10,000-13,000 บาท และการทำไร่มันสำปะหลังต่อไร่โดยเฉลี่ย 4,000-6,000 บาท จากรูปแบบการผลิตการเกษตรในยุคปัจจุบันที่มีต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้น ประกอบกับเกิดปัญหาความล้มเหลวของราคาผลผลิตจากการเกษตรไม่คุ้มค่า คຸ້ມທຸນ ต้องลงทุนสูง ประสบกับภาวะขาดทุน เป็นหนี้สินโดยเฉลี่ยครอบครัวละ 200,000 บาท มีการอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่นเพิ่มมากขึ้น ขาดความต่อเนื่องในการกำหนดรูปแบบการอยู่ร่วมทางสังคม การรักษาวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และการวางแผนในการพัฒนาของชุมชนไป ประกอบกับการทำการเกษตรในปัจจุบันมีการการใช้สารเคมีที่เข้มข้นเกิดปัญหาสารเคมีตกค้าง ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรเป็นอย่างมากซึ่งที่ผ่านมาพบว่า มีชาวบ้านที่รับผลกระทบจากสารเคมีในการทำ การเกษตรเพิ่มมากขึ้นทุกปีซึ่งถือว่าเป็นการทำลายต้นทุนชีวิตที่สำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาทางออก และทางเลือกที่เหมาะสมในการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตตลอดจนเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตเพื่อเป็นฐานให้กับชุมชนได้สร้างรูปแบบการจัดการปัญหาของตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้ของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษา ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบ และวิธีการทำการผลิตทางการเกษตรของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ศึกษาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่สามารถใช้ในการลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรของชุมชนทั้งในอดีต และปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษารูปแบบการลดต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
4. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิตทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน
5. เพื่อศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบ วิธีการลดต้นทุนในการทำการเกษตรพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมต่อท้องถิ่นเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน

ตลอดช่วงระยะเวลาการวิจัยรวมทั้งสิ้น 27 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2551 – 31 สิงหาคม 2553 ซึ่งได้ดำเนินงานตามแผนงานและกิจกรรมโครงการดังนี้ ประชุมที่มนักวิจัยเพื่อกำหนด บทบาทหน้าที่และวางแผนการศึกษาร่วมกัน ประชุมชี้แจงต่อชุมชน ศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง สืบหาข้อมูลชุมชน และจัดทำแผนที่ชุมชน สัมภาษณ์เชิงลึกรายครอบครัว ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อ ระดมข้อมูลแต่ละประเภทของการผลิตทางการเกษตร ประชุมที่มนักวิจัยสรุปวิเคราะห์ข้อมูล ประชุมนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน จัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 ศึกษาดูงานรูปแบบการผลิต ต้นทุนการผลิตทางการเกษตร ประชุมวางแผนทดลองปฏิบัติการร่วมกันเพื่อปฏิบัติการทำแปลง ทดลอง ปฏิบัติการทำแปลงทดลองผลิตพืชเศรษฐกิจ 3 ชนิด (อ้อย ข้าว มันสำปะหลัง) ประชุม ติดตามผลการทดลองปฏิบัติการ ประชุมที่มนักวิจัย วิเคราะห์และสรุปผลการทดลองปฏิบัติการ นำเสนอผลการศึกษาต่อชุมชน สรุปประมวลผลการศึกษาวิจัยจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลจากการศึกษาวิจัย ของชุมชนห้วยน้ำบอนพบว่าในอดีต-ปัจจุบันรูปแบบการทำการเกษตร หรือวิธีการผลิตของชุมชนห้วยน้ำบอน มีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงมาตลอดตามการเปลี่ยนแปลงของ ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป เริ่มมีการใช้ปุ๋ยเร่งผลผลิต ใช้สารเคมีปราบวัชพืชและศัตรูพืชในปริมาณมาก เป็นเงินนอกนอกชุมชนปีละหลายล้านบาท ซึ่งทำให้มีต้นทุน ในการผลิตที่สูงขึ้นและสารเคมีที่ตกค้างจากการทำการผลิตนี้ก็กลับมาส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ส่งผลต่อทรัพยากร สภาพแวดล้อมที่คนในชุมชนเคยพึ่งพาอาศัย ทั้งที่ในอดีตชุมชนเองมีความรู้ ภูมิ ปัญญาที่สามารถใช้ในการลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้ พบองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมใน การทำการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิตภายนอกชุมชน ความรู้เรื่องการจัดการปุ๋ยที่ช่วยในการลด ต้นทุนการผลิตที่ได้รับจากภายนอก เป็นความรู้เรื่องการทำน้ำหมัก การทำปุ๋ยชีวภาพใช้ใน ครว้เรือน ซึ่งจะมีทางกรมพัฒนาการเกษตร, ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาส่งเสริม และทางชาวบ้านในชุมชนที่สนใจได้นำมาปรับใช้ ทั้งน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ย คอก สารกำจัดศัตรูพืช องค์ความรู้ในการลดต้นทุนในการผลิตอ้อยและองค์ความรู้ในการลดต้นทุน การผลิตมันสำปะหลังนั้นเป็นความรู้จากภายนอกชุมชนนั้นเป็นการนำเอาปุ๋ยชีวภาพ มูลสัตว์ มาใช้ ในไร่ร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมี ช่วยลดค่าใช้จ่าย ปรับสภาพดิน พบแนวทางองค์ความรู้การจัดการ ภายในครัวเรือนและการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่สอดคล้องต่อการลดต้นทุนในการทำการผลิต จากภายนอกชุมชน ด้านองค์ความรู้ในการจัดการภายในครัวเรือนก็เป็นการจัดการอาหารใน ครัวเรือน/การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ การทำบัญชีรายรับ รายจ่ายครัวเรือน การทำ ผลิตภัณฑ์โดยแปรรูปจากพืชสมุนไพรในชุมชนเพื่อใช้ในครัวเรือน องค์ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ในชุมชนการฟื้นฟูป่าหัวไร่ปลายนาและการดูแลรักษาป่าสาธารณะของชุมชน โดยรูปแบบการหา ต้นไม้ที่เป็นไม้ยืนต้น ไม้ล้มลุก ไม้กินได้ ไม้ใช้สอย มาปลูกพืชฟื้นฟูป่าหัวไร่ปลายนาและการปลูก พืชพื้นฟูและดูแลรักษาป่าสาธารณะของชุมชน